

Z Úval do Svaté země a zpět

Příjezd

Nikdy by mne nenapadlo cestovat do oblastí, které se označují za „rizikové“. Israel jsem vždy za takovou oblast považoval a z tohoto důvodu jej vypustil ze sféry jakýchkoli cestovatelských zájmů.

Leč náhle učiněná nabídka byla lákavá: Odborná stáž v Jeruzalémské nemocnici financovaná mezinárodní organizací. A jak už to tak bývá – součástí podobných stáží bývávají i poznávací výlety, takže se vhodně propojuje příjemné s užitečným. K mému překvapení rodina neprotestovala (chtějí se mne zbavit ?!) a já neodolal doufaje, že si sebevražední atentátníci dají v době mého pobytu ve Svaté zemi pokoj.

Příjemným zjištěním byla okolnost, že občan České Republiky nepotřebuje k cestě do Izraele vízum. Takže jen cestovní pojištění, pro jistotu preventivní prohlídka chrupu (stomatologické ošetření se ve Svaté zemi platí na dřevo – a to prý velmi tvrdě), letenka a půlnoční odlet z rozzářené Prahy.

Pokud si člověk dokáže v letadle schrupnout, je překvapen, jak je Izrael blízko; hodinky je však nutno posunout o hodinu dopředu.

Přilétáme v neděli, co že - jak s překvapením zjišťuji, v Izraeli pracovní den. Cesta mikrobusem (autobusům se vyhýbám ...) z Tel-Avivského letiště do Jeruzalema trvá přibližně hodinu. Vyplazují jedenáct dolarů a ocitám se před hotelem, který se má stát mým útočištěm.

Prvá kontrola obsahu zavazadel před vstupem do vstupní haly: sebevražední atentátníci se patrně maskují i do podoby zmateného evropského turisty.

Ha: vana, žádný podlý sprchový kout se spořím dávkovačem vody! Pohled z okna už není tak vábný: staveniště. Jak ale postupně zjišťuji, celý Jeruzalém je velkým staveništěm, neboť ruchu jeruzalémského pracovního dne dominují pohyby ramen jeřábů. Večery jsou pak typické vlhostí ovzduší, kvetoucím obchodem a hudbou. Právě probíhá jazzový festival v parcích a amfiteátrech.

Seznamuji se s kolegy: Mongolsko, Takžikistán, Ázerbajdžán, Makedonie, Bulharsko – a Česko ... (No comment)

Nestačím se však ani vybalit a další mikrobusem, tentokrát již určený nám – stážistům, mne a mé dočasné kolegy odváží do nemocnice, kde máme působit.

Takže pořizují prvé snímky, zatím jen bez ladu a skladu, všichni se teprve rozkoukáváme. Mikrobusem nejprve projíždí ulicemi města, ve kterém převažují „odstíny bílé“: Bílé až bělavě žluté domy, hotely, obchody a obchůdky, bílá auta, hojně našich škodovek a velmi často s zením „police“ i „taxi“. V kontrastu se světlým zvevřením města imponují černé kabáty ortodoxních židů v typických kloboucích. Napadá mne, že jim musí být velmi horko, neboť obloha je modrá, bez mraků. Na křižovatkách ozbrojenci se samopaly.

Opouštíme město (školicí centrum je mimo) a spatřujeme kopcovitou krajinu v níž převládají bělavé skalnaté úseky nad vegetací. A převážně na vrcholcích hor se koncentrují zbytky Jeruzaléma v podobě bělavých oáz a v nejvyšším bodě každé aglomerace domů lze rozlišit společný vodojem. Všude však převládá sucho a nelze si nepoložit otázku, jak může být takové město dostatečně zásobeno vodou. No, asi to jde – jak ostatně naznačuje i vana v mém hotelovém pokoji.

Prvá průzkumná výprava

V podvečer vyrážím na prvou průzkumnou výpravu. Hotel je poměrně blízko „Old Town“ a věž hotelu, ve které bydlíme, svítí a je dobrým orientačním bodem. Takže snad nezabloudím. Blížím se k hradbám a nechápu, proč jen pár metrů před nimi vznikají bílé

obytné bloky, které zakrývají výhled na hradby. To by naši památkáři jistě nedopustili ! Obcházejím hradby dál a dál a náhle pociťuji, že se něco mění; zprvu nechápu o co jde, leč hábity kolemjdoucích a intonace jejich řeči naznačují, že se ocitám v arabské části města. S holou hlavou, fotoaparát v ruce a ledvinou kolem pasu jistě vypadám velmi nenápadně, ale nikdo mi nevěnuje pozornost. Pozoruji „arabskou bránu“, kterou bych mohl vstoupit do arabské části Starého města, hlídají tam dvě dívenky ve vojenském stejnokroji a s nabitými samopaly. Raději se vracím, nikoli však stejnou cestou a nechtěně se koná další proměna:

Mizí arabské šerpy a zaznívají zvuky „havy metalu“. Dostávám se do „central city“, do pěší zóny plné obchůdků, muziky, hospod a hospůdek. Před jednou z nich tančí, za rytmu bubnů polonahé arabky břišní tance. Dominuje však mistrovství světa ve fotbale. Svit televizních obrazovek, projekce na bílé stěny domů. Je to úleva. Nechávu se prohledat a vstupuji do jedné z hospůdek. Koukám na fotbal a kupuji si pivo. Dánské ...

V Jeruzalémské nemocnici

Naše stáž se sestává především z přednášek. Nejdříve se však učíme, jak se v nemocnici správně pohybovat. Nejen na příjezdových cestách, nejen u centrálního vchodu, nýbrž i u vchodů do každé budovy stojí bezpečnostní rámy a ochranka prohledává naše zavazadla. Učíme se otevřít je ještě ve frontě, abychom nezdržovali. Fascinuje mne, že je zde ceremoniál vstupních prohlídek vnímám jako běžná součást života. Za „check point“ probíhá život již zcela normálně.

V čekárně (spíše čekací hale) dětské polikliniky pak vedle sebe bez problémů posedávají židovské i arabské maminky – i ženy bez jasné příslušnosti. Jejich děti si hrají s hračkami, které jsou zde v hojné míře k dispozici, popřípadě pozorují vláček, který v pravidelných intervalech objíždí prostor.

Během několika dospívám k poznání, že v Izraeli není rozdíl v přístupu k občanům izraelské státní příslušnosti; právo na zdravotní péči, na vzdělání – na seberealizaci je povšechné. Povšechné jsou však povinnosti – a na dodržování zákonů – zejména těch, které se týkají občanské a státní bezpečnosti je dohlíženo, z pochopitelných důvodů, velmi důrazně.

Napadá mne, že stát Izrael jen těžko zanikne nějakou siláckou akcí militantních muslimů; nebezpečí pro jeho existenci jsou demokratické volby, které by se uskutečnily za situace, kdy v Izraeli převládne počet arabských obyvatel ...

Památník Holokaustu

Jistého dne po práci jsme navštívili monumentální památník Holokaustu.

Tady se, ovšem, fotit nesmí, takže žádný dokument interiéru. Jedná se o obrovskou, betonovou, přibližně pět set metrů dlouhou jeskyni trojúhelníkového tvaru – matematici by možná tuto stavbu definovali jako „trojboký hranol položený na jednu z hran. Jakoby tato stavba měla odolat věkům a jakémukoli násilí, aby byl pro budoucí generace uchován jeho obsah. Vstupujeme a hned prvý pohled je naprosto fascinující: celé obrovské dno hranolu je plátnem, na které se opakovaně promítá černobílá koláž představující procházku „mrtvým světem“; objevují se a zase mizí rozsvícená okna, za nimiž jsou pracující i odpočívající lidé, na ulicích mezi domy se objevují a zase se ztrácejí hrající si děti, procházející se rodiny ...

Samotnou expozici tvoří zvukové a obrazové dokumenty, kromě osobní věci obětí, písemnosti a kresby umučených i reliquie kolejnic, vagonů, plynových komor, krematorií. Registruji i věci z Terezína. Na konci trojúhelníkového tunelu, kterým procházíme nikoli rovně, ale způsobem „cik cak“ (takže se délka cesty prodlouží na přibližně dva km), se nachází giganti Uvnitř onoho trojhraného tunelu nacházíme archiv obsahující veškeré

dostupné písemnosti o jednotlivých umučených osobách – jedná se tedy o miliony spisů ... Tunel se pak na opačném konci otevírá do nádherného údolí, které nikdo z návštěvníků nemůže přehlédnout; jako by tvůrci památníku chtěli říci: Podívejte se, jak je život krásný !

Betlém

Úderná skupina Čech, Bulharka a Makedonec, složila šedesát dolarů na taxi a hurá do Betléma, který bohužel nebyl v plánovaném souboru oficiálních výprav – neboť se již nenachází na Izraelském území, nýbrž v Palestině, což jsem já, v zeměpise neznalý nevěděl – a nevzal jsem si pas. Takže jsem při taxikářově otázce „Have you passports?“ porudnul a bezradně pokrčil rameny. Bulharsko i Makedonie se na mne pochopitelně mračily, leč náš taxikář byl chytrý taxikář, a tak jsme zjistili, že se dá do Palestiny dostat i tak, že se kontrolní body prostě objedou vedlejšími komunikacemi. A že se objíždějí hojně, tom jsme se měli možnost se přesvědčit: popojížděli jsme ve štrůdlu aut.

A pak hle: Betlém. Netušíme, že za pár dní unesou příslušníci Hammasu izraelského vojáka, v pásnu Gazy se rozpoutá válečný konflikt a cesty na palestinská území budou buď uzavřeny – nebo alespoň nedoporučeny ...

Samozřejmě je všechno jinak: žádná vesnička s chlívkem a ovečkami, na práce řezbářů a malířů je třeba pozapomenout. Jedná se o palestinské, tedy arabské město se vším všudy. Přesto, podaří-li se vám prodřít se mračnem pokoutných prodavačů různých cetek, objeví se před vámi oáza křesťanského světa s kostelem. Poslušně se stavíme do fronty; turisté – většinou se jedná o celé křesťanské obce z různých koutů světa, se přicházejí poklonit místu pod podlahou kostela, kde se údajně Ježíš narodil. Nemohu se ubránit zvláštnímu pocitu, neboť si uvědomuji, že právě tady, na několika čtverečních metrech možná vznikla kultura, jejíž jsem i já – ať chci či nechci, součástí. A tak, i když se nepovažuji za věřícího, z úcty k té dvoutisícileté historii poklekám a na místo zrození kreslím prstem malý kříž ...

Vycházíme ven a záhy zjišťujeme, jak je vše dokonale obchodně propojeno: Taxikáře nám doporučil recepční (jistě obdržel provizi). Taxikář nás odvádí do obchůdku svého známého a jistě obdrží provizi též, neboť zde zanecháváme značnou část svých osobních finančních prostředků. I v krámku je televize a fotbal. Budím rozruch mezi Palestinci, když se dovídají, že jsem „Czech“. Tvrdí, že nám fandí a že mistrovství světa určitě vyhraje. V té chvíli nikdo netuší, že se tak nestane ...

Při kapce zvláštního vína se od přátelsky se tvářícího obchodníka dovídáme, jak je ta izolace (tedy zeď mezi Palestinou a Izraelem) pro obchod špatná a že pět let mu do obchodu nepáchl žádný turista, jenom novináři.

Zpáteční cesta je poněkud dobrodružnější, neboť taxikář riskuje návrat přímou cestou, tedy „skrz zeď“ oddělující Palestinu od Izraele. Jsem poučen, že se mám začít hrabat v báglu, pokud by se náhodou stalo a v „check piont“ po nás chtěli pasy. Náhodou chtějí, takže se začínám hrabat v batohu a je ve dušička velmi malá. Taxikář ale pohotově vystupuje z auta a navazuje se samopalníky vřelý hovor, takže na můj pas nějak zapomínají. Uf! Projíždíme dírou ve zdi a já mohu ve společnosti dávat k dobrému, jak jsem se dostal bez pasu do Izraele...

Po stopách Ježíšových

Jednoho dne se vydáváme po stopách Ježíšových v Jeruzalémě. Nejdříve Hora Olivová, kde kázal a v jejímž okolí se ukrýval. Znaje filmovou verzi muzikálu „Jesus Kristus Superstar“ mne překvapuje, že zde skutečně existují „díry“ a podzemní modlitebny. Jako pozdrav z domova vnímám „Otčenáš“ v češtině na zdi kláštera (ale pozor: je to zde ve všech světových jazycích!). Olivová Hora tedy zůstala převážně křesťanská, byť rozdělena na

katolickou a pravoslavnou část; ze schodiště pravoslavného chrámu fotografujeme Staré město, kam se záhy i transportujeme.

Chvilí mi trvá než-li mi dochází, že v Jeruzalému není „Křížová Cesta“, nýbrž „Via Dolorosa“ – tedy „Cesta Bolestná“. Kráčím po její dlažbě a nemohu se ubránit vzpomínkám na několik českých „cest“, lemovaných obrazy či frezkami Ježíše s křížem na zádech.

Kdo chce, může si pronajmout malý dřevěný kříž a po stopách Ježíšových postupovat s atrapou na zádech. Nečiníme tak. Asi tak do čtvrté Kristovy „zastávky“ lze používat fantazii a představovat si, jak to asi všechno tenkrát bylo. Potom už ne: Za křížovatkou úzkých ulic se Via Dolorosa mění v arabské tržiště plné suvenýrů, kýčů, špíny a zatuchlého zápachu. Tu a tam se mezi cetkami vynoří kus holé kamenné zdi se strohým nápisem: VI, VII zastavení Kristovo ...

Po úzkém schodišti se dostáváme tam, kde vlastní Kristovy kroky končily. Dnes je zde rozsáhlý areál církevních staveb, jimž dominuje polokulovitý strop nad samotným Kristovým „hrobem“. Velké množství turistů, zejména spolku a sborů věřících, postává ve frontách, aby se směli dotknout místa ukřižování, místa položení Kristova těla – aby směli projít Jeho hrobem, aby na tomto místě mohli posvětit kříže a jiné reliquie, které si sebou přivezli z domova. Opouštíme chrám a za jeho zdi, ledva pár metrů od Kristova hrobu, nás okamžitě lapají arabští obchodníci a v muslimských habitech nám nabízejí křesťanské cetky...

Mrtvé moře.

Mezníkem cesty k Mrtvému Moři je „bod nula“, tedy hladina moře. Hladina moře v poušti. Zvěstuje to nápis na kameni. Na malém parkovišti, kde zastaví snad každá výprava mířící k Mrtvému moři, hlídkuje beduín s velbloudem. Asi dobrý kšeft: turistů a turistech prahnoucích po fotografii typu „na velbloudu nula nad mořem“ je dost. Velblouda je mi ovšem líto, cítím a slyším, že se mu to moc nelíbí: když si ho fotím, tak po velbloudsky troubí a nejradši by mě rafnul.

Beduínské kolonie jsou podél silnice nepravidelně rozesety; pohled na ně by se dal definovat jako „oázy bordelů (pardon: nepořádku) v poušti“. Asi před měsícem se odehrál útok beduínů na turistické centrum nedaleko odsud – v Suez. Oázy vypadají opuštěně a lze doufat, že je zrovna siesta a neútočí se ...

Mrtvému moři dominuje Massada. Jedná se o národní památku, o trosky pevnosti, v níž ve starověku vzdorovala římské přesile skupina „svobodných“. Po dlouhém obléhání se sice Římanům skutečně podařilo pevnost dobýt, obránci však – včetně žen a dětí spáchali hromadnou sebevraždu, aby se nedostali do otroctví. Tento příběh byl i zfilmován, a tak hned při vstupu do areálu, dříve než nasedáme do visuté lanovky, která nás dopravuje do závratné výše, shlédneme ukázky z amerického velkofilmu, který o hrdinství obránců vypovídá. Massada se tyčí do výše, ale je hluboko pod hladinou moře: zajímavý paradox. Jak tvrdí průvodce, noví příslušníci izraelské armády sem jezdí složit přísahu. Massada je v podstatě kužel s useknutou špicí, náhorní plošina je velikosti přibližně čtverečního kilometru a je protkána chodbami, obsahuje trosky pevnosti včetně zbytků inženýrských sítí. Najdou se zde i oble otesané balvany, které obránci již nestačili na dobyvatele shodit ...

Po dvou hodinách strávených ve vlhkém, dusivém vedru začínám bojovat s vtíravou představou, jak vlivem vlhkého dusného vedra, pár metrů od Mrtvého Moře, vypouštím duši. Vidím, jak se mí přátelé ptají: „A kdeže ho to kleplo?“ A kdosi odpovídá: „Ale: v Mrtvém moři ...!“

Leč visutá lanovka klesá a my přistáváme. V přepočtu dva dolary okamžitě obětujeme pulitr ovocného moku s ledem a záhy jsme vcucnuti do samoobsluhy se „zbožím od Mrtvého Moře“. Kromě cetek se jedná o kosmetiku, kterou zde produkuje firma se zajímavým

obchodním názvem „Láska“. Nejedná se však o výrobky erotického charakteru, nýbrž o dermatologickou kosmetiku.

Po obědě, který se koná v přívětivém hotelu, jehož pozemek je obkroužen ostnatým drátem se „signálkou“ (kdo za komunismu chránil hranice socialismu a míru před občany prchajícími z komunistického ráje tak ví, že signálka vyšle při porušení signál, že se objevil narušitel) se konečně přepravujeme na samotný břeh Mrtvého Moře.

Představa osvěžující koupele je velmi dočasná; moře je více než teplé, slunce sálá a voda se nesmí dostat do očí. I když z různých pramenů víme, že voda Mrtvého Moře nadnáší, vzbuzuje v nás záchvaty smíchu pocit, že se naše těla transformovala v bóje, které nelze potopit. Po břehu se pohybují lidé natřeni černým bahnem; lupenka a jiné kožní choroby zde údajně kvapem mizí. Jen arabky zde chodí v plném habitu a musí se určitě hrozně potit.

Velmi absurdně pak zapůsobí, když vám na břehu Mrtvého moře zapípá mobil a na SMS, v češtině, čtete: „Vítáme vás v síti T-mobile v Jordánsku“.

Zed' nářků

Jeruzalém je město symbolů. Symbolů, na kterých je postavena západní civilizace, byť se jedná o symboly židovské či křesťanské. A tyto symboly jsou zde koncentrovány; Křížová cesta je od Zdi nářků vzdušnou čarou snad jen pět set metrů.

A za Zdí nářků, respektive velmi blízko za ní jsou minarety, z jejichž amplionů zaznívají islámské modlitby..

Dostat se ke Zdi nářků není jednoduché, kontroly jsou přísnější než jinde. Projdete-li a je sobota, nesmíte fotografovat ani filmovat. To se stalo i nám, a proto se ke Zdi vypravuji ještě jednou, těsně před odletem domů, ve všední den.

A jsem sám, mí kolegové už vzléti ke svým domovům. Toulám se Starým městem a snažím se navštívit místa, kam turisté nechodí. Toužím vidět „normální život“ Jeruzalema, alespoň na chvíli.

Zahybám do uliček, do nichž jiní nevstupují a ejhle: objevuji školu, kde právě končí vyučování a žáci vybíhají domů – kvapem, stejně jako jinde na zeměkouli. V školce zpívá dětský sbor a jen podle zvuku lze odhadnout, ve které z kamenných uliček se vlastně nachází. Pohybuje se po židovské části „oldtownu“, nápěvy písní však oplývají znaky orientálních, arabských tónin. Slově, samozřejmě, nerozumím. Domorodci mne však nevnímají dobře (možná mám v kameře výbušninu), a tak jdu raději o dům dál.

Ve slepé ulici postává bílá Oktavie, pozdrav z domova. Musím se vrátit a nečekaně procházím náměstíčkem, které je patrně centrem židovské části a které, kupodivu, turisty nepřekypuje. Uvědomuji si tu nenápadnou manipulaci: Cizinci jsou nenápadně, ale účinně směřováni tam, kde je to žádoucí z hlediska klidu místních ortodoxních věřících – a patrně i z hlediska bezpečnosti: V místech, kde se pohybují turisté jsou zesíleny policejní hlídky; samopalníci jsou na tržištích (židovských, arabských i arménských) běžným zjevem.

Trochu mne ale fascinují samopalnice: drobné dívky o pár centimetrů vyšší než-li zbraň zavěšená na jejich bedrech ...

Tak jako se říká, že „všechny cesty vedou do Říma“, mohlo by možná existovat rčení, že „všechny uličky v židovské části starého Jeruzaléma se sbíhají ke Zdi nářků“.

Je to zed' obyčejná i zvláštní; obyčejná tím, že se na první pohled neliší od jiných stejně velkých kamenných zdí, výjmečná tím, že je každá škvíra mezi kameny vyplněna drobnými, složenými papírovými dopisy, které vyjadřují přání a pocity věřících.

Zed' nářků je oltář, u něhož bohoslužby slouží samotní věřící. Jen málokdo ví, že Zed' jakoby pokračuje do prostor obrovské knihovny, která je stabilně přeplněna modlitbami se židy a okounějíci turisty.

Odlet domů

Poslední sendvič a dánské pivo.

Taxi mne odváží na letiště; poslední kontrola před vjezdem do jeho ochranné zóny, poslední vysvětlování, proč můj pas platí jen rok, posledních několik bezpečnostních rámců, poslední výslech kde jsem byl, co jsem dělal a s kým jsem se potkal (udávám jména pánů profesorů).

Pohled na letadlo s nápisem ČSA mne smiřuje s představou, že pobyt ve zvláštní zemi skutečně končí. Poslední průšvih: Odcházím na WC a na sedadle ponechávám sako a čepici bez dozoru, což jest ve světě atentátnických bomb nepřipustné. Části oděvu jsou nenávratně pryč, patrně již pod bezpečnostním RTG přístrojem; pas, peníze ani letenka v nich naštěstí nebyly, takže jen rezignovaně krčím rameny.

Letadlo startuje, vedle mne klimbá ruský stařík s živou a páchnoucí kočkou uvězněnou v transportním zavazadle.

Křižákům trvalo měsíce, snad roky, než-li se přesunuli ve snaze spasit Svatou zemi. A přivlekli z ní cholera a mor. Kočka vedle mne je jistě očkovaná a transportuje se jen zápach. (Doufám ...!)

Vidím středozevní moře a uvědomuji si, jak je zem, která si říká Izrael malá a snadno zranitelná. Nepobyl jsem v ní nikterak dlouho a nemohl jsem objevit všechny historické zajímavosti, jimiž oplývá. Přesto, má-li člověk oči otevřené, pochopí až na místě řadu věcí, které dříve nevnímal:

Například to, že je Izrael nejzazší výspa demokracie směrem na blízký východ a že v této zemi bez výhrady platí zásada rovnosti před zákonem bez ohledu na barvu pleti a vyznání.

Nebo to, že vzhledem k velikosti země si Izrael v žádném případě nemůže dovolit, aby se ozbrojené síly okolních států soustřeďovaly na jeho hranicích; musí si udržovat demilitarizovanou ochrannou zónu, neboť v opačném případě by obsazení tohoto proužku země při Středozevní moři trvalo pouhých několik hodin.

Dva dny poté se rozhořel boj mezi hnutím Hamas v Libanonu a Izraelem.

Dva měsíce poté se rozhořel boj o místa v zastupitelstvu v malém městečku poblíž Prahy, v Úvalech.

A stal jsem se starostou ...